

Gál Adél

Az Alföld poétája Kárpátalján

Gondolatok a Petőfi-emlékév kapcsán

1. Bevezetés

A 2022-es és 2023-as évet Petőfi-emlékévvé nyilvánította a magyar kormány. A költőfejedelem születésének 200. évfordulója alkalmat kínál arra, hogy a XX. század embere újragondolja és értékelje a költő korának eseményeit. Az alkalom jó lehetőséget nyújt arra, hogy Petőfi Sándor életműve, költészete fokozottan jelen legyen a köztudatban, a kulturális, irodalmi és tudományos életben, fel- és átdolgozások, újraértelmezések lássanak napvilágot. A jubileum alkalmából hirdetett kiállítások, versenyek, előadások, alkotóművészi pályázatok stb. jó alkalmat teremtenek arra, hogy a költő szellemisége modern köntösben kerüljön a közösségek tudatába. „Petőfi is (...) a nemzeti újjászületés költője, és megemlékezni róla annyit jelent, mint a magyar megújulás forrásához zarándokolni” (Révay, 1960, 234. o.).

Nemzeti öntudatunk erősítésekor gyakran merül fel Petőfi Sándor neve, hisz költőnk nemcsak az irodalomba, hanem a történelemben is beírta magát. Mint mondjuk folyamatosan, tollával és kardjával harcolt az igazságért. Petőfiről írni tisztesség – állapította meg Kerényi Ferenc (Kerényi, 1998, 5. o.). Ugyanakkor nehéz feladat is. Jelen munkával nem célozom az Olvasó elé tárni és összegezni teljes terjedelmében az új tudományos eredményeket. Lehetetlen vállalkozás volna. Jelen tanulmánnyal a Petőfi-jubileum kapcsán szeretnék emlékezni a költőre, kiemelve vidékünkhez való kötődését.

2. Előjáróban Petőfiről

Petőfi Sándor számos platformon kerül elének (tankönyvekben, kulturális események kapcsán, kiállításokon, irodalmi folyóiratok hasábjain, történelmi megemlékezéseken stb.). Elsősorban az irodalmi folyóiratok 2023-as lapszámai igyekeztek minél tágabb Petőfi-képet tárni az olvasó elé. A közölt írások a költő életművét járják körül, különféle megvilágításban adnak elemzési kísérleteket. A teljesség igénye nélkül csak néhány példát sorolok az emlékévkapcsán megjelent

folyóiratokból és lapszámokból annak szemléltetésére, hogy nem lehet szó és gondolat nélkül eme jubileumi eseményt.

Petőfi emlékének szentelt tematikus lapszámot adott ki az Irodalmi Magazin 2023 elején. Az összeállítása kétszáz éve született költő egyedülálló vonzerejének okait kutatja interjúk, tanulmányok, műértelmezések és kortárs alkotók vallomásain keresztül. Bemutatja a korszakkal foglalkozó szakértők paradigmaváltó vizsgálati eredményeit, valamint teret kap az életmű utóéletének pedagógiai, zenei, filmművészeti és popkulturális aspektusa. (Irodalmi Magazin, 2023/1. XL)

A Szépirodalmi Figyelő 2023/1. száma külön blokkot szentelt Petőfi Sándornak, melyben öt írás jelent meg a költő életműve kapcsán. Vaderna Gábor, Hermann Róbert, Szalisznyo Lilla, Csörsz Rumen István és Nagy K. Krisztina tanulmányait olvashatjuk. (Szépirodalmi Figyelő 2023/1.)

A Jelenkor irodalmi és művészeti folyóirat Petőfi 200 lapszámmal jelentkezett. Szeptemberi számának szépirodalmi blokkja a Petőfivel foglalkozó szerzők írásait közli, majd a következő tartalmi egységben a Petőfi-életművet tárgyaló esszéknek, tanulmányoknak adott helyet. (Jelenkor, 2023. szeptember)

PetőfiLátó 200 címmel jelent meg a Látó folyóirat 2023-as évi első lapszáma, amellyel Petőfi születésének 200-ik évfordulója előtt tiszteleg a szerkesztőség. A tematikus lapszámban kortárs magyar írók és költők gondolták tovább Petőfi költői hagyományát. (PetőfiLátó 200, 2023. január)

Nem is kell olyannyira eltávolodnunk szűkebb pátriánktól. Az Együtt 2023/2 számában jelent meg Vári Fábián László *Petőfi Győrbe készül* című verse, mely költeménnyel Petőfi emlékezete mellett egyúttal a közelmúlt eseményeire¹ is kívánt reagálni. (Együtt, 2023/2. 12. o.)

A Petőfi 200 apropójából létrehozott honlapon pedig számos információ megtalálható az emlékévkapcsán. A tematikus oldal a kulturális élet palettáját színesítő és gazdagító programokat gyűjtötte egy helyre. Petőfi-versek, interjúk, közlemények, kiállítások, előadások halmazából válogathat az Olvasó.

Eltekintve a jubileumi lapszámoktól és az alkalom kapcsán szervezett rendezvényektől, bátran állítható, hogy Petőfi Sándor töretlenül ott van a magyar irodalom centrumában. Irodalmárok és irodalomtörténészek nyúlnak újra és újra életművéhez, s értelmezik újra a Petőfi-képet. Ennek okán a költőt Margócsy a porából állandóan megélemedő főnixként emlegeti. (Margócsy, 2011, 21. o.)

A Petőfi-szakirodalom terjedelmét tekintve elképesztően nagy, s a költővel kapcsolatosan feltehető kérdéseknek száma is igen széles skálán mozog ahhoz, hogy

---

¹ Számos Petőfi-emlékhelyet tartunk számon Kárpátalján (lásd a tanulmány végén). Ám az elmúlt harminc év során számtalanszor meggyalázták ezeket az objektumokat, emlékhelyeket. Legutóbb például digitális úton ukrán zubonyba bújatták Petőfi szobrát. Az ezt megerősítő újsághír ezzel a címmel jelent meg erről az Index oldalán: *Kárpátalján Petőfi nevével szólítják hadba a magyarokat.* (Index, 2022.06.18.)

akár valami újat fogalmazhatnánk meg az életművel kapcsolatban. A Petőfi-kanonizáció egyedi eset a magyar irodalom történetében – fogalmaz Margócsy István a Petőfi-kultusz határtalansága kapcsán. (Margócsy, 2011, 15. o.) A szerző különféle értékelések és elemzési eredmények bemutatása révén próbálja ismertetni az értelmezés/újraértelmezés nehézségeit, s arra igyekszik rámutatni, hogy a költő vonatkozásában megfogalmazott feltételezési törekvések hogyan válhatnak objektívvé.

A költők általában nem váratlanul szólalnak meg, nem derült égből, mint az isteni kinyilatkoztatások. Petőfi esetében mégis másról van szó. A költőből alig néhány év küzdelmes, csupa kudarc, csupa gáncs pálya után világot beszáguldó üstökös lett – jegyezte meg róla Gortvay Erzsébet, irodalomtörténész. (Gortvay, 2004, 5. o.) Eddig ismeretlen nagyságrendű karriert futott be. Neki megadatott az életet és életművet egyértelműen koronázó „nagyszerű halál”. Rövid élet és kevés idő az alkotásra. Radikális, feltűnést keltő újításának számít, hogy ha számára rövid idő adatott is, ám első lehetett az irodalomban, aki minden egyéb mellékkereset nélkül csupán az irodalmi alkotásaiból, írásainak jövedelméből meg tudott élni. (Margócsy, 2011, 53. o.)

Az az ember, aki költői tollát nemcsak a költészet, az irodalom, hanem a forradalom szolgálatába is állította, személyes példamutatással is kívánta szolgálni a várva várt szabadságharcot. (Gortvay, 2004, 58. o.) Erre utalnak Pilinszky sorai is: „Te: teremtés voltál, kivont kard, lovasroham. Lángész.” Emlékcikkében Petőfit a legnagyobb magasságokba emelte. (Pilinszky, 1999, 694. o.) Rövid, zaklatott életének utolsó, viszonylag nyugodt állomásán, Mezőberényben, alig két héttel a végzetes segesvári ütközet előtt még elmélyülten alkot, az életre készül. A történelem mégis mást hozott számára.

Ugyanerre a rövid, ám termékeny időszakra vonatkoznak a következő sorok: „Nem tudok olyan esetet mondani, ami Petőfi nyilvánosság előtti néhány esztendejéhez hasonló a világirodalomban. Ilyen rövid idő alatt, életében, még senki nem vált népszerűvé, amellet, hogy örökérvényűen maradandót is alkosson. Sikere majdnem megmagyarázhatatlan: olyanok is olvasták, akik nem vettek verseskönyvet a kezükbe...” (Nemeskürty, 1993. 495. o.) „Gondolkodásmódja, beszéde minden ízében a magyar nép lelki alkotottságának eleven tükörképe.” Műveiből látjuk, hogyan érez a magyar nép. (Raffay, 1923, 50.o.) Költészete a minőség és zsenialitás találkozása volt, könnyen írt, sokat dolgozott – nyilatkozta egyik interjúban Markó Béla. (URL1)

Petőfi természete, költőisége nemcsak a fent említett okok miatt került be olyan nagy mértékben a köztudatba. Akár saját korának, akár az utókornak a befogadói közegét tekintjük, számukra a költő speciálisan újat hozott azáltal, hogy magánéleti jelenlétet és a maga korában szokatlan önbemutatót képviselt költészetének tematikájában. (Margócsy, 2011. 36. o.) Petőfi bejárta az országot és minden társadalmi rétegben ismeretsegeket szerzett. Az ő munkásságának megismerése

nem a könyvkiadók, könyvterjesztők szorgalmának, hanem a népnek köszönhető, amely magáénak érezte, érzi, és a sajátjaként adja tovább a verseit. (URL2)

„Petőfi olvasója... akárhányszor úgy érezhette, hogy nem a költeményben talál tulajdonképpen gyönyörűséget, hanem az emberben, kit művén keresztül megismer” – idézi Horváth János szavait Margócsy. A fenti sorok igaz mivoltát nem tisztem megítélni. A költeményekről most nem szólok, ám lényegében ezeket a természetes érzelmi megnyilatkozásokat láthatjuk az alább közölt és példaként bemutatott úti jegyzetek is, melyek jórészt a költő pillanatnyi benyomásai, meglátásai. Ennek fényében hatványozottan igaz a megállapítás, hogy költészetének elemzésekor nem lehet figyelmen kívül hagyni életének eseményeit. „...Az ember és a költő úgy összeforrva egymással, hogy semmi ellentmondó vonás nincs közöttük...” (URL3)

Újfajta népies ars poeticájával pályája első szakaszában megvalósította a költészet forradalmát, kiobbantója és egyik vezéregyénisége lett az 1848-as forradalomnak és szabadságharcnak. Illyés Gyula írja róla, hogy Petőfi jellegzetesen forradalmár típus volt. (Illyés, 2002, 61. o.). Az a meggyőződés, hogy küzdeni a zsarnokság ellen elemi emberi jog és kötelesség, még serdülő korában alakult ki benne. S így maradt meg az utókor emlékezetében is, fiatal, jellegzetesen forradalom előtti költőnek, aki nem társadalmi rétegekben, hanem nemzetben gondolkodott.

Vajda János egykor a következőképpen vélekedett: „Azt hiszem, hogy Petőfi nőni fog még úgy a magyar, mint a külvilág ítéletében. S azok lesznek a legszebb korszakok a nemzet életében, amelyekben ismétlődően megint ő lesz az ifjúság eszményképe.” (Vajda, 1895, 162. o.) Jogosan tehető fel a kérdés, hogy miért pont ő az a költő, aki ilyen mértékű figyelmet kap? Mivel vívta ki az utókor tiszteletét és érdeklődését?

Petőfi kiemelkedett a „normalitás” birodalmából. Költészetének kultikus tisztelete pályájának és példamutató életének egészében keresendő, melyben egyszerűség, nagyság, spontaneitás, erkölcsi kiválóság ötvöződik. Nemcsak halála után keletkezett ilyen mértékű kultusza. Már életében is – melyben személyes sors és történelem furcsa és véletlenszerű, mégis szerencsés összefonódása fedezhető fel – zsenialitásáról szólnak a kritikák (Margócsy, 2011, 39–41. o.).

A Petőfi-kultusz akaratlanul és kérdezés nélkül tényként van jelen irodalmunkban, a tankönyvek lapjain, szociális közegünkben, történelmünkben vagy a bölcsőt ringató anyák ajkain. (Horváth, 1927, 488. o.) E jelenlét támasztja alá és bizonyítja Margócsy azon megállapítását, miszerint Petőfi az élet és a politika minden helyzetében tökéletesen megállja a helyét s helyesen dönt... Erkölcsi alapon is választott példaképünk lehet, hiszen ő tudta mindig, hogy mi a helyes. (Margócsy, 2011. 28. o.)

Ahogy azt fentebb említettem, tengernyi szakirodalomból válogathatnánk. Közülük korábban jelentősegteljesebb és meghatározóbb volt Horváth János Petőfiről készült monográfiája, mely csaknem száz év távlatából megkomponált alaposságával hatott és hat ma is. (Horváth, 1926) Noha az újabb értelmezések kortörténeti dokumentum mivolta mellett vitairatként is tekinthetnek rá.

Talán ennél is ismertebb az Illyés Gyula által írt, sokat idézett, számos nyelvre lefordított, s bővített kiadásban is megjelent Petőfi-kötet. (Illyés, 2002) A kötet nemzedékeknek határozta meg a Petőfi-képét. Hitelességét bizonyítandó, hogy egyetemi tananyagként az oktatás szerves részét képezte, valamint az, hogy a költő személyiségét mélylélektani szempontból elemző vizsgálatok is e könyv adatait tekintik mérvadónak. (Virág, 2001, 100–110. o.) „Petőfiről Illyés Gyula írta a legszebb, a leginkább értő könyvet.” (Tamás, 1989, 9. o.) „Neki sikerült először valóságshűen életre kelteni Petőfit.” (H. Törő, 1964, 244. o.)

A kötetek által sugallt Petőfi-képet nem tisztzem megítélni. A szerzők által megalkotott figuráról Margócsy megközelítései képviselik a véleményalkotás legújabb szempontjait, a Petőfi-recepció sokféleségének magyarázatait, s új szempontokat kínál egy mainak tekinthető Petőfi-interpretációhoz (Margócsy, 2007, 2011).

3. Petőfi Kárpátalján

Költőnket több szállal kapcsolhatjuk a mai Kárpátaljához. 1847-ben Erdődre utazott menyasszonyához, s eközben vidékünket is bejárta. Az út során minden alkalmat megragadott, hogy hódoljon természetszeretetének (Kerényi, 2008, 317. o.). Négy kárpátaljai településen is megfordult. Útjairól, beleértve a vidékünkön érintett településeket, napra pontosan olvashatunk Osztovits Szabolcs kötetében is. (Osztovits, 2022, 90–91. o.) Járt Ungváron, Munkácson, Beregszászban és Badalóban. A látottakat, a megtapasztaltakat dokumentálta. Ezekről az utakról főként leveleiből, útirajzaiból² nyerhet információt az utókor.³ Úti leveleiről ismeretes, hogy a költő kérésére azokat a kézirat szerint szóról szóra kell megjelentetni. Így hiteles forrásként tekinthetünk azokra. (Osztovits, 2022, 92. o.) Petőfi 1847. július 10-én elbúcsúzott barátjától, Kazinczy Gábortól, majd július 11-én reggel Széphalomra ment, ahonnan gyorsan távozott is. Az úti cél Királyhelmece, onnan pedig Leleszen át Ungvárnak vette útját (Osztovits, 2022, 91. o.). Az egészen a Dunáig tartó rónaságon kénye-kedve szerint csavargott a költő.

A megyeszékhelyen, Ungváron emléktábla és szobor hirdeti, hogy a magyar irodalom legnagyobb költőjének tekintett Petőfi megfordult a városban. A szobor Ferenczy Béni alkotása. „Úgy érezkelhetjük, mintha csak most lépett volna ki közénk a költő a háta mögött álló egykori Fekete Sas vendéglőből.” (Keresztyén, 1993, 23. o.). A vendéglőt már rég lebontották, helyén emléktábla jelzi a költő ott tartózkodásának emlékét.

² Petőfi útirajzai nemcsak az országon belül tett útjairól számolnak be. Meglehetősen szubjektívek, inkább magáról a szerzőről szólnak. Útirajzaiból számos adalékot megtudunk életéről.

³ Kerényi Ferenc Petőfiről készített kritikai önéletrajzában is említi Kárpátaljai útjaira vonatkozó információkat. (Kerényi, 2008, 317–320. o.) A korábban megjelent Illyés Gyula-könyv például csak Munkácsot említi egy gondolat erejéig. (Illyés, 2002, 264. o.)

1847. július 11-én kelt XII. számú úti levelében Ungvárt komisz, sáros városként emlegeti.

„Késő este értem Ungvárra. Itt kezdődik ama nagy rónaság, mely tart egészen lefelé a Dunáig... Ungvár egyébiránt szörnyen komisz város. Piszkos és rendetlen. Épen olyan, mint a részeg ember, ki pocsétába bukott, s most sárosan tántorog haza felé.” (Petőfi Sándor: Útirajzok, 1987, 47. o.).

Sok ideje nem volt arra, hogy megismerje a várost. Valószínű, ennek tudható be, hogy nem fedezhette fel annak igazi szépségeit. Egy éjszakát töltött csupán az akkori Fekete sas vendéglőben.

1847. július 12-én a mai megyeszékhelyről Munkácsra vitte az útja, hogy megnézzé a statusbörtönné alakított várat. (Osztovits, 2022, 91. o.) A július 12-én Kerényi Frigyeshez⁴ írt XIII. számú úti levelében a következőket olvashatjuk:

„... délután értem Munkácsra. Míg kocsisom megkapatta a lovait, én hirtelen megebédeltem, s siettem ki a statusbörtönné alakult várat megtekinteni, mely a várostól egy jó negyedórányira fekszik a róna közepén, egy magas kerek dombon...” (Petőfi Sándor: Útirajzok, 1987, 48. o.).

Az akkor börtönként működő Munkácsi vár nyomasztó volt számára. Levelében a következőket írja:

„A domb oldalán szőlőt természetnek... nem szeretnék borából inni... azt gondolnám, hogy a rabok könnyét iszom. Fölmentem a várba, az udvarokat s egy pár szobát bejártam, de a börtönöket nem mutatták meg, talán mert egyedül és egészen ismeretlen voltam, vagy senkit sem eresztenek a föld alá? Nem tudom. Egy teremben többek között ott van Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona arcképe is. Más helyen órákig elnéztem volna e dicső képeket, de itt csak futólag szemléltem őket, mert siettem kifelé. Tudj' isten, e falak közt úgy összeszorult keblem, hogy alig birtam lélekzetet venni. Érzéseimet leírtam egy versben. Azok kínos érzések voltak. Az egész idő alatt, míg itt voltam, fülemben valami szellem szomorú dalokat suttogott. Szavait nem is értettem, illy halkán beszélt, csak suttogását hallám, és ennek oly bús hangja volt. Azt sem tudom, ki volt e suttogó szellem? az emlékezet-e vagy a sejtés? ... 1800-ban és 1801-ben az itteni foglyok egyike volt Kazinczy Ferenc. Szegény Kazinczy! Szegény haza!,” (Petőfi Sándor: Útirajzok, 1987, 48. o.).

Kazinczy raboskodásának színtere nyomasztóan hatott a költőre. Kínos érzéseit (Kerényi, 2008, 319. o.) A *Munkácsi várban* című versében örökítette meg.

Beregszászról szintén úgy vélekedik, mint közönséges mezőváros, melynek egyik érdeme, hogy van benne gót templom. Barátjának, Kerényi Frigyesnek címzett leveleiben a következőképpen fogalmazott a városról:

„Munkáctól egy jó etetés Beregszász. Közönséges mezőváros, van benne gót templom, megyeház és magyar kocsmáros, ami nagy vigasztalás (nem a templom, hanem a kocsmáros), ha az ember három napig csupa zsidó kocsmákban hentergett. Dicsekedés

---

⁴ A címzett ténylegesen sohasem kapta meg ezeket a leveleket. A szerző maga is bevallja, hogy műve a nyilvánosságnak készült, a kiadás terveivel vetette papírra sorait.

nélkül szólva a legnagyobb emberbarátok egyike vagyok, s tisztelem, becsülöm a zsidókat, de már a kocsmából csak kiebrudalnám őket a pokolig, mert ami ronda, csak ronda az, hiába!” (Keresztyén, 1993, 105. o.; Petőfi Sándor: Útirajzok, 1987, 48. o.).

Július 13-án reggel útnak indul Szatmárra. Badalónál, áttekintve a Tiszán, Csekére és Kölcsey jelöletlen sírjára gondol (Osztovits, 2022, 91. o.).

Az utókor a kevésbé hízelgő szavak emléke ellenére is büszke, hogy nemzetünk nagy költője itt járt. Két éjszakát és egy napot töltött vidékünkön. Itt tartózkodásának eredménye két vers és két úti levél.

Petőfi Sándor esetében egyszerre emelhetnénk ki költői, színészi, avagy forradalmi jellemét. Minden téren maradandót alkotott. Viszont nem hagyhatók figyelmen kívül úti levelei sem, melyekből fent csupán a Kárpátaljára vonatkozó részleteket közöltem. Ahogyan szédületes gyorsasággal ontja magából a legkülönbözőbb verseket, (Vaderna, 2023, 26. o.) ugyanúgy jegyzi az út során őt ért hatásokat, impressziókat.⁵ Folyamatosan alkotta írásait, vetette papírra irodalommal, szerelemmel megfűszerezett benyomásait, s tárta az olvasó elé szubjektív gondolatait. Könnyed, személyes, néha ironikus hanggal telített életvallomások ezek.

4. Kárpátalján keletkezett versei

A Munkácsi várban

Itt tűzé föl piros zászlaját a
Szabadságnak Zrínyi Ilona?
A szabadság hősinek tanyája
Ime, íme most rabok hona.
Semmi más, mint dönthetetlen kőfal,
Semmi más, mint láncsörömpölések -
Bátran tudnék a vérpadra lépni,
Oh de ez a börtön... ettül félek.

Föl s alá jár magas büszke fővel
Ott a sáncon egy ifjú fogoly;
Messzeszállott lángtekintetével
Vajjon hol jár gondolatja, hol?
Lépte gyors még; uj vendég bizonynal,
Erejét az éj s lánc nem töré meg -
Bátran tudnék a vérpadra lépni,

⁵ Költészete kapcsán megjegyzendő, hogy a *Költő lenni vagy nem lenni* című versében maga Petőfi vall arról, hogy miért ömlenek a versek belőle: *Nem, költészet, nem hagylak el soha, Mert nem hagylak el! Táplálni foglak a gyötört kebelnek Legforróbb vérivel (...) Azért éneklek, költök, Míg végső csepp vérem ki nem szivárog.*

Oh de ez a börtön... ettől félek.

Ott a másik sáncon egy öreg rab,
Nem tekint sem ide, sem oda,
Lassan hordja könnyü, száradt testét...
Nehezebb már lánc, mint maga.
Tört szeméből holt sugár buvik ki,
Mint a sírből a kisértő lélek -
Bátran tudnék a vérpadra lépni,
Oh de ez a börtön... ettől félek.

Ifju rab, nézd, mint virít az erdő,
Akkor is, ha kijösz, zöld lesz az,
Ah de téged, téged akkorára
A nyomor s bú régen behavaz.
És te vén rab, tőled már talán csak
Itt vesz búcsut a lánc és az élet -
Bátran tudnék a vérpadra lépni.
Oh de ez a börtön... ettől félek.

Föld alól föl halk nyögés jön; mint a
Köszörült kés, metszi szívemet.
El, el innen! fönn vagyok, és mégis
Környekez már-már az őrület,
Hát ha még lenn volnék, hogyha ott lenn
Híznék rajtam testi-lelki féreg!-
Bátran tudnék a vérpadra lépni,
Oh de ez a börtön... ettől félek.

Munkács, 1847. július 12.

A Munkácsi várát 1782-ben börtönné alakították át. A rákövetkezendő évtizedekben számos neves forradalmár fordult meg kazamatáiban. Itt raboskodott többek között Kazinczy Ferenc magyar író, nyelvújító és a Martinovics-összeesküvés 42 résztvevője is.

Petőfi Sándor 1847. július 11-én tekintette meg a várat. Látogatásának emlékét az úti levelekben foglalt sorok mellett *A munkácsi várban* című költeménye is őrzi. A versben összegezte a várban tett rövid látogatás során lelkében felmerülő érzéseket. A hat strófára bontott költemény első versszakában a keserűségbe vegyült kérdések szállnak fel a költő lelkéből. A Rákóczi-kort és Zrínyi Ilona hőstetteinek felidézése éles kontrasztot ad az akkori várbörtönnel szemben. A szabadság és a börtön víziója testesül meg a dönthetetlen kőfal és láncsörömpölés

ellentétében. Az erő és a gyengeség, a kitartás és az elesettség együttes megjelenése a költő szorongásainak ad hangot. Hasonlóan vélekedik Kerényi, aki szerint a *piros zászló* a harc vállalásának, a szabadságért és a nemzeti függetlenségért vállalt harc jele (Kerényi, 2008, 424. o.).

Az ifjú fogoly víziójában még ott a szabadság utáni vágy, a lélek megtörhetetlensége, a szabadság elítélt bajnoka. (Kerényi, 2008, 567. o.) Kerényi gondolatát követve állíthatom, ez áll közel Petőfihez, s mintegy reménysugárként jelenik meg a menekülés, a lélek szabadulásának lehetősége. A jelzőkbe rejtett minősítések – ifjú, gyors – még a tetre kész, tenni akaró ifjút jelenítik meg, aki, a költő ironikus szavaival – vendégeskedik e zárt falak között. A tovaszálló gondolatok az elvágyódás kifejezőeszközei.

A harmadik strófa teljes ellenképe a második versszaknak, a fiatallal szemben álló megtört öreg test, melynek már reménye sem maradhatott a szabadságra. A messzeségbe révedő, reményteljes ifjúval szemben itt a remény nélkül létező lélek képét festi meg fájón. A két versszakban fellelhető ellentétek – ifjú-öreg, gyorslassú, lángtekintet-tört szem – a reménység és reményvesztettség, az élet és az elmúlás, szabadság és rabság valóságát ábrázolja.

Ez a reménység és reményvesztettség kontrasztja kap jelentést a negyedik versszakban, ahol már a lehetséges élet, a jövő vízióját feszegeti a költő. A virító, zöld természet reménysége ellenében az utóbbi esetben a lánc és a börtön marad. A börtönélet két lehetséges végkifejlete. Ugyanakkor az idő, a kitartás két sejtető útja. Vajon van-e a fiatalnak annyi kitartó ereje, hogy meglássa még a virágzó természetet, vagy majd az idős rab útjára lépve a börtön falai és a lánc lesz életének utolsó emléke?

A hatodik, egyben utolsó versszakban megfogalmazott nyomasztó környezet látványa a költő érzésvilágára és lelkére is negatív hatást gyakorol. A fájdalom még a szabad lelket is gúzsba köti, melytől az egyetlen szabadulási lehetőség a menekülés. Menekülés térben és gondolatban, hisz a körülmények az elméig hatolnak. A költő érzi, hogy neki még feladata van. A reményvesztett zártságban, végső kétségbeesésben a költő számára a halál talán menekülés és kiút lenne. Ám úgy egyetlen út maradt, a menekülés... a helyszín és a gondolatok elöl.

A versszakokat záró két sor ismétlődő szerepeltetése keretet és nyomatékot ad a költeménynek. Az erőszakos elmúlás és a pinceodúban való elsorvadást lebegtetni a költő. A szabadságot és a szabadlelkűséget korlátozó falak a kibontakozni kívánó személyiséget korlátok közé szoríthatja. Ezt fejezi ki az ismétlődő, vissza-visszatérő két verssor.

Gondolhatunk itt a *Börtönéből szabadult sas lelkem* sorban rejtőző gondolatra és érzésvilágra, ahol a költő a tekintetet szabadon röpi el engedő pusztára vágyó önmagát éppen a magasba emel-kedő sas képével veti össze (Fried, Szappanos, 1999, 43. o.). Az *Alföld* sorában megfogalmazott teljes szabadság ellentétéként áll előttünk a várbörtön bezártsága és falak közé szorítása, mely nemcsak a testet, de a lelket is korlátozza. A rabság, a börtön és a vérpad víziója jelenik meg a Véres

napokról álmodom című versében is. *Ha rabbá tesznek, lesz aki/Homályos börtönömbé jó el... Ha meghalok, ha meghalok/A vérpadon vagy csatatéren...*

A *Munkácsi várban* című versre A *királyokhoz* című költeményben tér vissza. Az *Áll még Munkács, áll az akasztófa* verssor a költő szorongásainak ad hangot. Egy év távlatából sem feledi azt a nyomasztó érzést, mely hatalmába kerítette a börtönne alakított vár falai között.

Egyes irodalomtörténészek úgy vélik, hogy ezt a versét nem Munkácson, hanem már Beregszászban, esetleg még később írta. (Csanádi, 2001) Ezt tartom valószínűbbnek, ha figyelembe vesszük, hogy Munkácson csak rövid pihenőt tartott és éjszakára már Beregszászban szállt meg.

Petőfi életében a költemény nem jelent meg nyomtatásban (Kerényi, 2008, 458. o.).

Meleg dél van...

Meleg dél van itt kinn a mezőben,
Rakja a nap a tüzet erősen,
Meleg dél van, meglippen a madár,
A fáradt eb kiöltött nyelvvel jár.

Két lány gyűjti ott a széna rendét,
Két siheder hordja a petrencét,
Hej de nem telik nagy kedvök benne,
Mert ilyenkor súlyos a petrence.

Legjobb dolga van most a királynak,
Vagy ott annak a gulyásbojtárnak;
Király pihen aranyos karszéken,
Gulyásbojtár kedvese ölében.

Beregszász, 1847. július 12.

Pillanatkép, hangulatiság ragadja meg az Olvasót eme versszakokban. Maga a táj szó ugyan nem fordul elő a sorok között, ám Varga Pál szerint akaratlanul is egy tájrészletre, a természet ember által szemlélt szegmensére asszociálhatunk (S. Varga, 2019, 120. o.). Egyetértve Varga Pál gondolatával, elmondható, a látottak, a táj és az ott zajló egyszerű, hétköznapi munkák ihletként zsongtak a költő lelkében. Ez a vers építkezésének alapja, kiindulópontja.

A cselekmények párhuzamban állnak az úti rajzokban leírt *közönséges mezőváros* megfogalmazással. A természet, az állatok elszenvedői a nyári napsütésnek, tűrik a tikkasztó meleget, akárcsak a második strófában megjelenő fáradozó munkások, fiatalok, akik paraszti munkát végeznek, a hőség terhe alatt végzik feladatukat. Hasonló élményt ad a *Kinn a ménes, kinn a pusztán* című költemény sora: *Süt a nap*

eszeveszetten. Ismét Varga gondolatmenetéhez nyúlva a verssor a táj és az Én szoros kapcsolatára, ember és természet affinitására utal (S. Varga, 2019, 130. o.).

Az első két versszak Arany János Toldijának első két énekét idézi. A petrencés rúd pedig a János vitéz 3. fejezetében kerül elő. Ezzel kergette meg gazdája Kukorica Jancsit.

A harmadik versszakban szinte meglepetést kelthet a kitekintés, a távolba révedés, amikor a királyokig nyúlik a költő képzelete. Merészen hat egy uralkodó képének keresztezése a gulyásbojtár képével. Ez már nem a jelenlévő, megtapasztalható valóság, hanem a gondolatiság szintjén kerül távol önmagától. A király aranyos karszéke és a bojtár kedvesének öle más értékek mentén, egymással nehezen összeegyeztethető, ám hasonló gazdagságot, megelégedést sugall.

A költő életében a vers nem jelent meg nyomtatásban. (Kerényi, 2008. 459. o.)

5. Petőfi emlékezete Kárpátalján

Nevét Kárpátalján nemcsak a magyar közösségek ismerik. Petőfi Sándor bekerült a ruszin és ukrán irodalomba is. Elsősorban az irodalmi körök tehetséges tagjai próbálkoztak meg a műfordításokkal (Medve, 1998, 143. o.).

A témában 2005-ben jelent meg Medve Zoltán *Az Alföld poétája a zordon Kárpátokban...* című kötete, a szerző e téren folytatott több évtizedes kutatásainak eredményeként. (Medve, 2005) A kötet két nagyobb részből áll, kárpátaljai és galíciai fejezetekből, melyek közül az előbbi a terjedelmesebb. A hosszabb, kárpátaljai rész két fejezetre oszlik. Az első röviden vázolja Kárpátalja történetét. A második fejezet három időszakra bontva tárgyalja Petőfi költészetének kárpátaljai fogadtatását, beleértve azokat az írásokat, tanulmányokat is, melyek Petőfi második felső-magyarországi útjának kárpátaljai vonatkozásait dolgozzák fel. Petőfi zseniális költészete nemcsak a magyar népé. (Udvari, 2005) Lehetővé tette a vonatkozó irodalmi kánon széles körben való terjesztését, a Petőfi-életmű hagyományozódását és recepcióját a ruszin nép körében is (S. Benedek, 2005, 50–54. o.). Medve Zoltán a kérdéskör jobb megismerése érdekében a különböző nyelvi és politikai irányzatok bemutatására is vállalkozik. A könyv alaptémájának megfelelően bemutatja a különböző irányzatú lapok Petőfi-fordításait, így a lapokban különböző írásmóddal és dialektusokban megjelent ruszin nyelvű Petőfi-verseket is – olvashatjuk S. Benedek András jellemzését (S. Benedek, 2005, 50–55. o.).

A kárpátaljai ruszin irodalomban a Petőfi-fordítások elég későn jelentkeznek. Az 1900-as évek elején jelentek meg verseinek első ruszin fordításai. A korábbi kutatások O. Sz. Kellijt tartották az első fordítónak, aki egy 1909. évi kalendáriumban közölte két népies versnek a ruszin nyelvű fordítását. Medve Zoltán kutatásai azonban ezeknél korábbi Petőfi-fordításokat is feltártak. Az *Imádságom* című versét tartja az egyik legkorábbinak, (Zoltán, 2004, 698. o.) Medve szerint Mihail Vrabel kárpátaljai

néprajzkutató, szerkesztő munkája. (Medve, 1979, 20–21. o.) Emellett Jurij Skrobinec költőt, műfordítót tartják Petőfi ukrán tolmácsolójának, aki munkássága jelentős részét a magyar költészet közvetítésének áldozta.

Udvari István szerkesztésében jelent meg Medve Zoltán: *Petőfi a ruszin nép nyelvén. Petőfi Sándor kárpátaljai ruszin fordításainak antológiája*, mely kiadvány a ruszin szerzők által készített Petőfi-fordításokat tartalmazza a 19. századtól. A benne lévő szövegek, fordítások mellett a versek eredeti címe, valamint a fordítókról szóló információk is olvashatók. (Medve, 2005) A könyv a *Studia Ukrainica et Rusinica Nyíregyháziensia* tudományos folyóirat 18. számaként jelent meg.

6. Petőfi emlékhelyek Kárpátalján

A Petőfi-kultusz máig is erősen él nemcsak irodalmunkban, hanem a közéletben is. Emlékét különféleképpen őrzik a közösségek. Erről tanúskodnak a költő nevének különböző használati formái.

A kultusz széleskörűen „természetes” működését mutatják azok a gesztusok, ssmelyek a művek, versek címét, egyes idézeteit, a költők-írók szállóigéit felhívó jelként és emlékeztetőként nem irodalmi környezetben különböző alkalmakkor felhasználják. Ezen kívül alkotásaival nemcsak olvasmányként találkozunk a kulturális térben, hanem színészek, előadóművészek, de még többször alkalmi szavalók előadásában hangzanak fel. Az oktatási intézményekben Petőfi Sándor költészetének tanítása hozzájárul a magyar identitástudat és a megmaradás érzésének erősítéséhez – vallja Németh Ferenc művelődéstörténész. (URL4) Petőfi az irodalomkönyvekben állandóan visszatérő alkotó.⁶ Így az iskolapadokból kikerülő mindegyik generáció tanul a váteszről.

Petőfi neve sokféleképpen használtatik fel a társadalmi érintkezés területein, mely egyben a szocializációs folyamat során kulturális kötődést is feltételez. Példaként csak annyit említsünk meg, hogy nincs talán olyan magyarok által is lakott település, ahol ne lenne legalább egy Petőfi utca. Kulturális körök, társaságok viselik nevét. Emlékének ápolása fontos kapaszkodóvá vált. Ezen kívül számos emléktábla, szobor, dombormű

---

⁶ Elegendő fellapoznunk a jelenleg használatban lévő iskolai tankönyveket. Az 5. osztálytól kezdve a 11. osztályig – a 7., a 9. és a 11. osztályos tankönyvek kivételével – mindegyikben találunk Petőfi-tananyagot. Már az 5. osztályban az elbeszélő költemények témakörnél a *János vitézt* tanulják a kisdíákok. A 6. osztályban az irodalmi levél kapcsán kerül a tananyagba Petőfi levele Aranyhoz, valamint *Az Alföld*, *A Tisza* és az *Egy estém otthon* című költeményei. A 8. osztályos integrált irodalom könyv már terjedelmesebb Petőfi-képet mutat be. Itt tárgyalja az Útirajzokat és Úti leveleket is, 11 költeményével egyetemben. A 10. osztályban típusokba sorolva ismerkednek a tanulók Petőfi verseivel. Tájköltészete, epikus költészete, szerelmi lírája, ars poeticája és politikai költészete is helyet kap a tananyagban, szemléltetve a költő sokoldalúságát. Az életrajz és a művek megismertetése mellett a tankönyvekben lévő feladatok önálló kutatásra, kreatív gondolkodásmódra serkentik a tanulókat. (Debreceni, 2014, 2016, 2018a, 2018b)

jelzi egykori itt tartózkodását. Nem csupán egyszerű szimbolikus jelek ezek, hanem az erkölcsi példaadás jelképei is egyben, melyet igen nagy tisztelet övez.

6. 1. Petőfi szobra

Ungvári tartózkodásának emlékét őrzi a Petőfi-szobor, mely a költőről elnevezett téren kapott helyet a megyeszékhelyen. Az emlékművet a Magyar Köztársaság elnöke Göncz Árpád és Leonyid Kravcsuk, az ukrán Legfelső Tanács elnöke 1990. szeptember 29-én avatta fel. Ferenczy Béni alkotását a Magyar Köztársaság ajándékozta Ungvárnak 1990-ben. A szobrot körülvevő virágmező nemcsak esztétikai élményt nyújt az arra járóknak, hanem egyúttal védi a szobrot az esetleges rongálásoktól.

Petőfi beregszászi tartózkodásának emlékét őrzi a Vérke-parti városban, a II. Rákóczi Ferenc téren felállított szobor, mely a költő bronzba öntött cingár, fiús alakját ábrázolja. Az emlékmű az egykori Oroszlán Szálló épületétől körülbelül száz méterre látható, ahol – útban Szatmárcsekére – egy éjszakát töltött 1847. július 12-13-án. A szobrot a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Beregszászi Járási Szervezete állíttatta. Körösi Tamás budapesti szobrászművész alkotásának avatására 1991. március 15-én került sor. (Zubánics, 2011, 47. o.) A fehér terméskő talapzaton álló szobor abban a pózban ábrázolja a költőt, ahogyan 1847. július 13-án délután karját előre nyújtva elgyönyörködött a gótikus stílusú római katolikus templomban, amelyről külön is megemlékezett Úti leveleiben.

Az ungvári és a beregszászi szobrokat már több ízben megrongálták – az ungvárinak a kardját törték (URL5), a beregszászit felgyújtották (URL6) –, ám a magyar közösségek mindannyiszor helyreállították az emlékműveket.

6. 2. Petőfi mellszobra

Petőfi várlátogatásának emlékét egy mellszobor őrzi a Munkácsi várban, melyet a Magyar Újságírók Kárpátaljai Szövetsége (MÚKSZ) és társszervezete, a Kárpátaljai Magyar Média Fejlesztéséért Alapítvány (KMMF), valamint Mihajlo Beleny kárpátaljai szobrász kezdeményezésére állítottak. Avatására 2009. január 21-én került sor.

2013-ban egy Petőfi-mellszoborral gazdagodott az Ungvári Gyermekek Művészeti Iskolában kialakított Petőfi Sándor-emlékkiállítás anyaga, köszönhetően Lieber Ferencnek. Az adományozó egy Nyíregyházán vásárolt Petőfi-kerámia szoborral ajándékozta meg a gyűjteményt. (URL7)

6. 3. Petőfi-emléktáblák

Petőfi Sándor ungvári tartózkodása idején a Fekete Sas vendéglőben szállt meg. A Gyöngyösy Irodalmi Társaság 1911. október 15-én emléktáblát helyezett el a költő tiszteletére a Kossuth-téren, az egykori fogadó helyén, az akkori általános iskola falán. A táblaavatáson a Magyar Tudományos Akadémia, a Kisfaludy Társaság, a

Petőfi Társaság, a Petőfi-Ház képviselői is jelen voltak. Az emléktáblát Eidstein kőfaragó készítette, a lant és kard Petridesz János tanár, a keret az agyagipari szakiskola munkája. A babérlevéllel körbefont fekete márványtáblán – melynek bal oldalán papír, kard és lant látható – a következő felirat áll:

„Ezen a téren állott a Feketesas-vendéglő, melyben 1847. július 11-12-ike közötti éjjel PETŐFI SÁNDOR megszállott. Emelte a Gyöngyösy Irodalmi Társaság 1911-ben.”

A Munkácsi vár falán, a középső várban emléktábla hirdeti, hogy Petőfi Sándor 1847. július 12-én a várban járt. Az domborműves emléktáblát Rákóczi-falva ajándékozta Munkács városának és a Rákóczi-kör tagságának 1997-ben. (URL8)

Beregszászban, a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház (egykori Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház) épületének falán terrakotta domborműves táblát állítottak annak emlékére, hogy a városban járt Petőfi Sándor 1847. július 12-én, miközben Koltóra utazott menyasszonyához, Szendrey Júliához, és az Oroszlán fogadóban szállt meg. Petőfi Sándor terrakotta emléktáblája volt az első magyar nyelvű köztéri emlékmű – Horváth Anna szobrász és Ortutay Zsuzsa keramikus munkája. Avatását 1987. november 28-án tartották (Zubánics, 2011, 47–48. o.).

Petőfi Sándor kárpátaljai tartózkodása során Badalóban is megpihent. A badalói református templom falán márványtábla hirdeti egykori ott tartózkodását. A Kárpátaljai Magyar Faluszövetség 1938. augusztus 14-én leplezte le az emléktáblát. Ez a legrégebbi Petőfi-emlékhely Kárpátalján. A település lakói hagyomány szerint a költő születésnapján (január 1.), illetve az 1848-49-es forradalom és szabadságharc kitörésének évfordulóján (március 15.) ünnepi megemlékezést tartanak itt.

Petőfi képe folyamatosan jelen van tudatunkban, kultúránk, irodalmi műveltségünk szerves részét képezi. Ihletforrása előadásoknak, költeményeknek, netán képzőművészeti alkotásoknak is. A költő versét szavalni tisztelet és magasztos dolog. Petőfi sorsa és költészete jelképes értelmű. Öröksége a nemzeti önazonosságunk fontos része. Magyarságvállalása, küzdeni akarása személyes példaadás lehet a mai kor emberének is. Olyan erkölcsi erő és útmutatás, mely kapaszkodóként szolgál a kárpátaljai magyarság számára. Hiszen a kárpátaljai ember is vívja a maga harcát, küzd a létért, a fennmaradásért. A mi feladatunk kitartani s nem elveszni! Petőfi Sándor ebben útmutatást adott. Hitt a nemzetben, a nemzet felemelkedésében. Ezt a hitet kell nekünk is magunkévá tenni!

Irodalom

1. Csanádi György, 2001. *Régi Beregszásziak*. Beregszász.
2. Debreceni Anikó, 2014. *Integrált irodalom (magyar és világirodalom)*. Tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 6. osztálya számára. Lemberg: Szvit Kiadó.
3. Debreceni Anikó, 2016. *Integrált irodalom (magyar és világirodalom)*. Tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 8. osztálya számára. Lemberg: Szvit Kiadó.

4. Debreceni Anikó, 2018a. *Integrált irodalom (magyar és világirodalom)*. 5. osztály. Tankönyv az általános közép fokú oktatási intézmények számára. Második, az érvényes magyar nyelvű tantervnek megfelelően átdolgozott kiadás Lemberg: Szvit Kiadó.
5. Debreceni Anikó, 2018b. *Magyar irodalom (szakosított szint)*. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános közép fokú tanintézetek 10. osztálya számára. Lemberg: Szvit Kiadó.
6. *Együtt* (A Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának folyóirata) 2023/2.
7. Fried István, Szappanos Balázs, 1999. *Petőfi-versek elemzése*. Nyíregyháza: White Kiadó.
8. Gortvay Erzsébet, 2004. *Emlékezni szükséges. Esszék, emlékezések, jegyzetek*. Kárpátaljai Magyar Könyvek 127. Ungvár: Intermix Kiadó.
9. Horváth János, 1926. *Petőfi Sándor*. (Második kiadás) Budapest: Pallas Irodalmi és Nyomdai R. T.
10. H. Törő Györgyi, 1964. Illyés Gyula: Petőfi Sándor. In: *Irodalomtörténeti Közlemények*. 1964. 68. évf. 2. füzet 244-247.
11. Illyés Gyula, 2002. *Petőfi Sándor*. Budapest: Kortárs Kiadó.
12. *Irodalmi Magazin*, 2023/1. XL.
13. *Jelenkor*, 2023. szeptember.
14. Kerényi Ferenc, 1998. *Petőfi Sándor élete és kora 1823-1849*. Budapest: Unikornis Kiadó.
15. Kerényi Ferenc, 2008. *Petőfi Sándor élete és költészete*. Budapest: Osiris Kiadó.
16. Keresztyén Balázs, 1993. *Irodalmi barangolások a Kárpátok alján*. Ungvár – Budapest: Intermix Kiadó.
17. Margócsy István, 2011. *Petőfi-kísérletek. Tanulmányok Petőfi Sándor életművéről*. Pozsony: Kalligram Kiadó.
18. Medve Anna, Medve Zoltán, 1998. Jurij Kacsij Petőfi-fordításai. In: *Hungaro-Ruthenica* I. 143-153. Szeged.
19. Medve Zoltán, 1979. A Petőfi-tolmácsolás úttörői. In: *Kalendárium '80*. Ungvár.
20. Medve Zoltán, 2005. *Az Alföld poétája a zordon Kárpátokban. Petőfi Sándor kárpátaljai és galíciai recepciója*. *Studia Ukrainica et Rusinica Nyiregyhaziensia* 14. Nyíregyháza.
21. Medve Zoltán, 2005. *Petőfi a ruszin nép nyelvén: Petőfi Sándor kárpátaljai ruszin fordításainak antológiája*. Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke.
22. Nemeskürty István, 1993. *A magyar irodalom története 1000-1945*. Első kötet. Budapest: Akadémiai Kiadó.
23. Osztoivits Szabolcs, 2022. „Sors, nyiss nekem tért” *Petőfi Sándor életének krónikája*. Budapest: Osiris Kiadó.
24. Petőfi Sándor, 1987. *Útirajzok*. Helikon Kiadó.
25. *PetőfiLátó* 200, 2023. január.
26. Pilinszky János, 1999. Levél Petőfi Sándorhoz. In: Hafner Zoltán (szerk.) *Publicisztikai írások*. Budapest: Osiris.
27. Raffay Sándor: Petőfi lelke. In: Császár Elemér és Ferenczi Zoltán (szerk.) *Petőfi-Könyv*. Budapest. A Petőfi Társaság kiadása.
28. Révai József. 1960. *Válogatott irodalmi tanulmányok*. Budapest: Kossuth Kiadó.
29. S. Benedek András, 2005. Feledhető-e a sorsközösség (recenzió). In: *Együtt* 2005/1. VII. évfolyam.

30. S. Varga Pál: Verstípus és stílustörténet: a magyar tájlíra három változata (Keszthely, Az alföld, Nádas tavon). In: *Studia Litteraria irodalom- és kultúratudományi folyóirat* LVIII. évfolyam 2019/3-4. 120-139.
31. *Szépirodalmi Figyelő*, 2023/1.
32. Tamás Attila, 1989. *Illyés Gyula*. Akadémiai Kiadó.
33. Udvari István (szerk.), 2005. *Medve Zoltán: Petőfi a ruszin nép nyelvén. Petőfi Sándor kárpátaljai ruszin fordításainak antológiája*. Nyíregyháza: Nyíregyházi Főiskola.
34. Vaderna Gábor, 2023. Média, marketing, poétika. Petőfi Sándor: Költő lenni vagy nem lenni. In: *Szépirodalmi figyelő* 2023/1, 24-35.
35. Vajda János, 1895. Petőfi napja. In *Vasárnapi Újság*. 162-163. 42. évfolyam. 11. szám.
36. Vári Fábrián László, 2023. Petőfi Győrbe készül. In: *Együtt* 2023/2.
37. Virág Teréz, 2001. Petőfi költészetének elemzése a budapesti iskola szellemében. In: *Fordulópont*, 11. 100- 110.
38. Zoltán András, 2004. Petőfi a kárpátaljai ruszinoknál és a galíciai ukránoknál. In *Kisebbségkutatás*. 13. évfolyam. 4. szám.
39. Zubánics László, 2011. *Tájba írt történelem. Kultúrtörténeti időutazás Kárpátalja legmagyarabb városában és vonzáskörzetében*. Archív felvételekkel. Ungvár – Budapest: Intermix Kiadó.
40. URL1: Jánossy Lajos, 2023. Markó Béla: Ketten beszélünk, én és a forma. In: *Litera* (<https://litera.hu/magazin/interju/marko-bela-ketten-beszelnk-en-es-a-forma.html>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 05.)
41. URL2: Kiss Endre József: Petőfi irodalmi recepciójának kezdeteiről. (<https://www.kortarsmuveszet.com/kiss-endre-jozsef-petofi-irodalmi-recepciojanak-kezdeteirol.html>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 26.)
42. URL3: Jókai Mór Összes művei: Petőfi Sándor élete és költeményei. (<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/jokai-jokai-mor-osszes-muvei-1/iroi-arckepek-10FD7/petofi-11308/petofi-sandor-elete-es-koltemenyei-11309/>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 28.)
43. URL4: Antalovics Péter: Petőfiről másként – 200 éve született Petőfi Sándor (14.) <https://www.vm4k.org.rs/pet%C5%91fir%C5%91l-m%C3%A1sk%C3%A9nt-%E2%80%93-200-%C3%A9ve-sz%C3%BCletett-pet%C5%91fi-s%C3%A1ndor-14> (Letöltés ideje: 2023. 10. 28.)
44. URL5: Ismét megrongálták Petőfi szobrát Ungváron <https://karpatalja.ma/karpatalja/-kozelet/ismet-megrongaltak-petofi-szobrat-ungvaron/> (Letöltés ideje: 2023. 10. 22.)
45. URL6: Felgyújtották a beregszászi Petőfi-szobrot <https://karpataljalap.net/2013/04/-26/felgyujtottak-beregszaszi-petofi-szobrot> (Letöltés ideje: 2023. 10. 22.)
46. URL7: Zubánics László, Dupka György: Március 15-e Kárpátalján. (<https://kmmi.org.ua/konyvtar/egyeb/reszletes/marcius-15-e-karpataljan-2>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 22.)
47. URL8: Lajos Mihály: Kárpátalja ma: barangolás Munkács várában és a történelemben. (<https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-ma/karpatalja-ma-barangolas-munkacs-varaban-es-a-tortenelemben/>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 28.)

References

1. Csanádi György, 2001. *Régi Beregszásziak*. [Old Beregszaszians]. Beregszász (In Hungarian)
2. Debreceni Anikó, 2014. *Integrált irodalom (magyar és világirodalom)*. Tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 6. osztálya számára. [Integrated literature. Hungarian and world literature. School book for the 6th grade of the educational institutions with a general education system] Lemberg: Szvit Kiadó. (In Hungarian)
3. Debreceni Anikó, 2016. *Integrált irodalom (magyar és világirodalom)*. Tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 8. osztálya számára. [Integrated literature. Hungarian and world literature. School book for the 8th grade of the educational institutions with a general education system] Lemberg: Szvit Kiadó. (In Hungarian)
4. Debreceni Anikó, 2018a. *Integrált irodalom (magyar és világirodalom)*. 5. osztály. Tankönyv az általános középfokú oktatási intézmények számára. Második, az érvényes magyar nyelvű tantervnek megfelelően átdolgozott kiadás. [Integrated literature. Hungarian and world literature. 5th grade. Textbook for general secondary education institutions. Second edition] Lemberg: Szvit Kiadó. (In Hungarian)
5. Debreceni Anikó, 2018b. *Magyar irodalom (szakosított szint)*. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 10. osztálya számára. [Hungarian literature. Specialized level. Textbook for the 10th grade of Hungarian general secondary educational institutes] Lemberg: Szvit Kiadó. (In Hungarian)
6. *Együtt* (A Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának folyóirata) [„Együtt” Literary magazine] 2023/2. (In Hungarian)
7. Fried István, Szappanos Balázs, 1999. *Petőfi-versek elemzése*. [Analysis of Petőfi poems] Nyíregyháza: White Kiadó. (In Hungarian)
8. Gortvay Erzsébet, 2004. *Emlékezni szükséges. Esszék, emlékezések, jegyzetek*. [Remember is necessary]. Kárpátaljai Magyar Könyvek 127. (Transkarpathian Hungarian Books, 127.) Ungvár: Intermix Kiadó. (In Hungarian)
9. Horváth János, 1926. *Petőfi Sándor*. (Második kiadás) [Sándor Petőfi] Budapest: Pallas Irodalmi és Nyomdai R. T. (In Hungarian)
10. H. Törő Györgyi, 1964. Illyés Gyula: Petőfi Sándor. [Gyula Illyés: Sándor Petőfi] In: *Irodalomtörténeti Közlemények*. [Literary Announcements] 1964. 68. évf. 2. füzet 244-247.
11. Illyés Gyula, 2002. *Petőfi Sándor*. [Sándor Petőfi] Budapest: Kortárs Kiadó (In Hungarian)
12. *Irodalmi Magazin*. [Periodical literary magazine] 2023/1. XL. (In Hungarian)
13. *Jelenkor*. [„Jelenkor” Periodical literary magazine] 2023. szeptember. (In Hungarian)
14. Kerényi Ferenc, 1998. *Petőfi Sándor élete és kora 1823-1849*. [Life and Age of Sándor Petőfi] Budapest: Unikornis Kiadó. (In Hungarian)
15. Kerényi Ferenc, 2008. *Petőfi Sándor élete és költészete*. [Life and Poetry of Sándor Petőfi] Budapest: Osiris Kiadó. (In Hungarian)
16. Keresztyén Balázs, 1993. *Irodalmi barangolások a Kárpátok alján*. [Literary wanderings at the foot of the Carpathians] Ungvár – Budapest: Intermix Kiadó. (In Hungarian)

17. Margócsy István, 2011. *Petőfi-kísérletek. Tanulmányok Petőfi Sándor életművéről*. [Petőfi-experiments. Studies of the works of Petőfi] Pozsony: Kalligram Kiadó. (In Hungarian)
18. Medve Anna, Medve Zoltán, 1998. Jurij Kacsij Petőfi-fordításai. [Translations of Jurij Kacsij] In: *Hungaro-Ruthenica I.* 143–153. Szeged. (In Hungarian)
19. Medve Zoltán, 1979. A Petőfi-tolmácsolás úttörői. [Forerunners of the Petőfi interpretation] In: *Kalendárium '80*. [Calendar '80] Ungvár. (In Hungarian)
20. Medve Zoltán, 2005. *Az Alföld poétája a zordon Kárpátokban. Petőfi Sándor kárpátaljai és galíciai recepciója*. [The poet of the Lowlands in the Carpathians. Transcarpathians and Galician reception of Sándor Petőfi] *Studia Ukrainica et Rusinica Nyiregyhaziensia* 14. Nyiregyháza. (In Hungarian)
21. Medve Zoltán, 2005. *Petőfi a ruszin nép nyelvén: Petőfi Sándor kárpátaljai ruszin fordításainak antológiája*. [Petőfi in the language of Ruthenians: Anthology of Transcarpathian Ruthenian translations of Sándor Petőfi] Nyiregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke. (In Hungarian)
22. Nemeskürty István, 1993. *A magyar irodalom története 1000-1945*. Első kötet. [The History of Hungarian Literature 1000-1945. First publication] Budapest: Akadémiai Kiadó. (In Hungarian)
23. Osztovits Szabolcs, 2022. „Sors, nyiss nekem tért” *Petőfi Sándor életének krónikája*. [„Fate, make way for me” Chronicle of the life of Sándor Petőfi] Budapest: Osiris Kiadó. (In Hungarian)
24. Petőfi Sándor, 1987. *Útirajzok*. [Travelogue] Helikon Kiadó. (In Hungarian)
25. *PetőfiLátó 200*. [„Látó” Literary magazine] 2023. január. (In Hungarian)
26. Pilinszky János, 1999. Levél Petőfi Sándorhoz. [Letter to Sándor Petőfi] In: Hafner Zoltán (szerk.) *Publicisztikai írások*. [Journalistic studies] Budapest: Osiris. (In Hungarian)
27. Raffay Sándor: *Petőfi lelke*. [The soul of Petőfi] In: Császár Elemér és Ferenczi Zoltán (szerk.) *Petőfi-Könyv*. [Petőfi-Book] Budapest. A Petőfi Társaság kiadása. (In Hungarian)
28. Révai József, 1960. *Válogatott irodalmi tanulmányok*. [Selected literary studies] Budapest: Kossuth Kiadó. (In Hungarian)
29. S. Benedek András, 2005. Feledhető-e a sorsközösség (recenzió). [Is it forgettable the community of destiny] In: *Együtt* 2005/1. VII. évfolyam. [Együtt, VII. year] (In Hungarian)
30. S. Varga Pál: *Verstípus és stílustörténet: a magyar tájlíra három változata* (Keszthely, Az Alföld, Nádas tavon). [Poem type and stylistic history: three versions of Hungarian landscape poetry (Keszthely, Az Alföld, Nádas Tavon)] In: *Studia Litteraria irodalom-és kultúratudományi folyóirat* [Journal of literature and culture studies] LVIII. évfolyam 2019/3–4. 120–139. (In Hungarian)
31. *Szépirodalmi Figyelő*. [Literary magazine] 2023/1. (In Hungarian)
32. Tamás Attila, 1989. *Illyés Gyula*. [Gyula Illyés] Akadémiai Kiadó. (In Hungarian)
33. Udvari István (szerk.), 2005. *Medve Zoltán: Petőfi a ruszin nép nyelvén. Petőfi Sándor kárpátaljai ruszin fordításainak antológiája*. [Zoltán Medve: Petőfi on the language of the Ruthenian people. Anthology of Transcarpathian Ruthenian translations of Sándor Petőfi] Nyiregyháza: Nyiregyházi Főiskola. (In Hungarian)

34. Vaderna Gábor, 2023. Média, marketing, poétika. Petőfi Sándor: Költő lenni vagy nem lenni. [Media, marketing, poetics. Sándor Petőfi: To be a poet or not to be] In: *Szépirodalmi figyelő* 2023/1, 24–35. (In Hungarian)
35. Vajda János, 1895. Petőfi napja. [The day of Petőfi] In: *Vasárnapi újság*. [Sunday Newspaper] 162–163. 42. évfolyam. 11. szám. (In Hungarian)
36. Vári Fábián László, 2023. Petőfi Győrbe készül. [Petőfi is preparing to Győr] In: *Együtt* 2023/2. (In Hungarian)
37. Virág Teréz, 2001. Petőfi költészetének elemzése a budapesti iskola szellemében. [Analysis of Petőfi's poetry in the spirit of the Budapest school] In: *Fordulópont*, 11. 100–110. (In Hungarian)
38. Zoltán András, 2004. Petőfi a kárpátaljai ruszinoknál és a galíciai ukránoknál. [Petőfi among the Transcarpathian Ruthenians and Galician Ukrainians] In: *Kisebbségkutatás*. 13. évfolyam. 4. szám. (Minority research) (In Hungarian)
39. Zubánics László, 2011. *Tájba írt történelem. Kultúrtörténeti időutazás Kárpátalja legmagyarabb városában és vonzaskörzetében*. Archiv felvételekkel. [History written in landscape. Cultural-historical time travel in the most Hungarian city of Transcarpathia. With archive photos] Ungvár – Budapest: Intermix Kiadó. (In Hungarian)
40. URL1: Jánossy Lajos, 2023. Markó Béla: Ketten beszélünk, én és a forma. [Béla Markó: We are two talking: me and the form] In: *Litera* (<https://litera.hu/magazin/interju/marko-bela-ketten-beszelnunk-en-es-a-forma.html>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 05.)
41. URL2: Kiss Endre József: Petőfi irodalmi recepciójának kezdeteiről. [Endre József Kiss: About the beginning of Petőfi's reception] (<https://www.kortarsmuveszet.com/-kiss-endre-jozsef-petofi-irodalmi-repciojanak-kezdeteirol.html>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 26.)
42. URL3: Jókai Mór összes művei: Petőfi Sándor élete és költeményei. [Jókai's works: Life and poetry of Sándor Petőfi] (<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/jokai-jokai-mor-osszes-muvei-1/iroi-arckepek-10FD7/petofi-11308/petofi-sandor-elete-es-koltemenyei-11309/>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 28.)
43. URL4: Antalovics Péter: Petőfiről másként – 200 éve született Petőfi Sándor (14.). [Péter Antalovics: About Petőfi in a different way –Petőfi was born 200 years ago] (<https://www.vm4k.org.rs/pet%C5%91fir%C5%91l-m%C3%A1sk%C3%A9nt-%E2%80%93-200-%C3%A9ve-sz%C3%BCletett-pet%C5%91fi-s%C3%A1ndor-14>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 28.)
44. URL5: Kárpátalja.ma: Ismét megrongálták Petőfi szobrát Ungváron [Petőfi's statue in Ungvár was damaged again] (<https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/ismet-megrongaltak-petofi-szobrat-ungvaron/>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 22.)
45. URL6: Felgyújtották a beregszászi Petőfi-szobrot [The Petőfi statue in Beregszász was set on fire] (<https://karpataljalap.net/2013/04/26/felgyujtottak-beregszaszi-petofi-szobrot>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 22.)
46. URL7: Zubánics László, Dupka György. Március 15-e Kárpátalján. [15th of March in Transcarpathia] (<https://kmmi.org.ua/konyvtar/egyeb/reszletes/marcius-15-e-karpataljan-2>) (Letöltés ideje: 2023. 10. 22.)

47. URL8: Lajos Mihály: Kárpátalja ma: barangolás Munkács várában és a történelemben. [Mihály Lajos: Transcarpathia today: wandering in Munkács Castle and history] (<https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-ma/karpatalja-ma-barangolas-munkacs-varaban-es-a-tortenelemben/>) (Leöltés ideje: 2023. 10. 28.)

Az Alföld poétája Kárpátalján

Gondolatok a Petőfi emlékévé kapcsán

Gál Adél, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, előadó. galadel1127@gmail.com. ORCID: 0000-0002-2032-709X

A 2022-es és 2023-as évet Petőfi-emlékévvé nyilvánította a magyar kormány. A költőfejedelem születésének 200. évfordulója alkalmat kínál arra, hogy a XX. század embere újragondolja, értelmezze és értékelje a költő korának eseményeit. A jubileum alkalmából hirdetett kiállítások, versenyek, előadások, alkotóművészi pályázatok stb. jó alkalmat teremtenek arra, hogy a költő szellemisége modern köntösben kerüljön a közösségek tudatába.

Petőfi Sándor számos platformon kerül élénk. Elsősorban az irodalmi folyóiratok 2023-as lapszámai igyekeztek minél tágabb Petőfi-képet tárni az olvasó elé. A közölt írások a költő életművét járják körül, különféle megvilágításban adnak elemzési kísérleteket. Petőfi Sándor töretlenül ott van a magyar irodalom centrumában. Irodalmárok és irodalomtörténészek nyúlnak újra és újra életművéhez, s értelmezik újra a Petőfi-képet.

A magyar nemzet költője Kárpátaljához is kapcsolható. 1847-ben Erdődre utazott menyasszonyához, s eközben vidékünk is bejárta. Az út során minden alkalmat megragadott, hogy hódoljon természetszeretetének is. Négy kárpátaljai településen is megfordult. Útjairól, beleértve a vidékünkön érintett településeket, napra pontosan olvashatunk Osztoivits Szabolcs kötetében is. Járt Ungváron, Munkácson, Beregszászban és Badalóban. A látottakat, a megtapasztaltakat dokumentálta. Ezekről az utakról főként leveleiből, útirajzaiból nyerhet információt az utókor. Ezekből az írásokból, jegyzeteiből szemezgetve és azt összegezve ismertetem a költőnek vidékünkön tett látogatását.

Petőfi Sándor jelen van nemcsak az irodalomban, de a közösség tudatában is. Irodalmi rang tekintetében helye a legnagyobbak között van. Tekintély, aki az utókor emlékezetében fiatal, ám jellegzetesen forradalmi költőként maradt meg. Fontos megemlítenem, hogy nevét nemcsak a magyar közösségek ismerik. Irodalmunk kiemelkedő alakja bekerült a ruszin és ukrán irodalomba is. Jelen munkával nem célom az olvasó elé tárni és összegezni teljes terjedelmében az új tudományos eredményeket. Lehetetlen vállalkozás volna. Jelen tanulmánnyal a Petőfi-jubileum kapcsán szeretnék emléket állítani költőnknek, kiemelve vidékünkhez való kötődését.

Kulcsszavak: *Petőfi, irodalom, recepció, költészet, úti jegyzet*

Поет Великої низовини на Закарпатті

Думки про рік пам'яті Ш. Петефі

Одел Гал, викладач кафедри філології Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, Україна; galadel1127@gmail.com. ORCID: 0000-0002-2032-709X

У статті зроблено спробу осмислити рецепцію угорського поета Шандора Петефі у публічному просторі з нагоди 200-річчя з дня його народження, зокрема розкрити його значення для Закарпаття. Уряд Угорщини оголосив 2022 та 2023 роки роками Петефі. Це дає нагоду людині XXI століття заново переосмислити та оцінити події, за яких жив поет і до яких він долучився. З'ясовано, що до ювілею Ш.Петефі було проведено багато виставок, літературних вечорів, вікторин, змагань, виступів, грантів для митців, що створило можливість осмислити постать великого митця у модерному світлі, заново відчувати його актуальність.

Простежено, що реципієнти отримали доступ до Шандора Петефі та його творчості через численні платформи. Насамперед, це номери літературних журналів за 2023 рік. У проаналізованих нами публікаціях здебільшого йдеться про цікаві або маловідомі факти біографії поета, про аналіз його спадщини з допомогою сучасних літературознавчих методик. Шандор Петефі і надалі залишається в центрі угорської літератури. Митці і літературознавці продовжують звертатися до його непересічної постаті та глибокої поезії, розкриваючи все нові її грані.

У публікації зроблено висновок, що митець мав стосунок і до Закарпаття. Коли у 1847 році поет прямував до своєї нареченої, він відвідав і наш край, зокрема, щоби краще пізнати його природу. Ш.Петефі побував у чотирьох населених пунктах Закарпаття. Детальніше про поїздку та відвідані місця можна прочитати у праці Сабопча Остовича. Митець відвідав Ужгород, Мукачево, Берегове та Бадалово. Свої враження від побаченого він старанно занотовував, тож сучасники можуть дізнатися про це події завдяки його листами, щоденнику, дорожнім нотаткам тощо.

Підсумовано, що Шандор Петефі присутній не тільки в літературі, а й у суспільній свідомості. Він посідає чільне місце в літературному каноні, залишається авторитетом для сучасників і запам'ятався їм як молодий, але революційний поет. Важливо відзначити, що ім'я Ш.Петефі відоме не тільки угорцям, але й українцям, до його образу зверталися й українські митці.

Ключові слова: Шандор Петефі, література, рецепція, поезія, дорожні нотатки.

The poet of the Lowland in Transcarpathia

Thoughts regarding the Petőfi' commemorative year

Adel Gal, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology, lecturer, Ukraine; galadel1127@gmail.com. ORCID: 0000-0002-2032-709X

The Hungarian government has declared 2022 and 2023 to be Petőfi commemorative years. The 200th anniversary of the poet's birth offers an opportunity for 20th-century men to reconsider, interpret, and evaluate the events of the poet's era.

Exhibitions, competitions, performances, artistic contests, etc. announced on the occasion of the jubilee, create a good opportunity for the poet's spirituality to come into the consciousness of the communities in a modern guise.

Sándor Petőfi appears on many platforms. Primarily, the 2023 issues of literary magazines tried to present the widest possible picture of Petőfi to the reader. The published writings, articles, studies, revolve around the poet's oeuvre, providing analysis attempts in different light. Sándor Petőfi is always at the center of Hungarian literature. Writers and literary historians touch upon his oeuvre again and again and reinterpret Petőfi's work and life.

The great poet of the Hungarian nation can also be linked to Transcarpathia. In 1847, he traveled to Erdőd to visit his bride, and in the meantime, he also visited our region. During the trip, he took every opportunity to indulge in his love of nature. He also visited four Transcarpathian settlements. We can read about his journeys, including the settlements in our region, in Szabolcs Osztovits' book. He visited Ungvár, Munkács, Beregszász and Badalo. He documented what he saw and experienced. Posterity can obtain information about these roads mainly from his letters and travel maps. Based on his travel notes, we examine and present the poet's journey in our region.

Sándor Petőfi plays a significant role not only in literature but also in the heart of the community. His place in literature is to be among the best of all. For posterity, he is remembered as a young and revolutionary poet. It is important to mention that his name is known not only by Hungarian communities. The outstanding figure of our literature can also be found in Ruthenian and Ukrainian literature.

With this work, we do not aim to present and summarize the new scientific results to the Reader in its entirety. It would be an impossible undertaking. With this study, I would like to commemorate our poet in connection with the Petőfi jubilee, emphasizing his connection to our region.

Keywords: *Petőfi, literature, reception, poetry, road note*